

ZMNE STRATÉGIAI VÉDELMI KUTATÓINTÉZET

ELEMZÉSEK – 2009/10

1241 Budapest Pf: 181 Tel: 432-90-92 Fax: 432-90-58

A Srí Lanka-i antiterrorista hadműveletek előzményei és kilátásai

Az utóbbi egy év során a világsajtó egyre nagyobb figyelmet szentelt az általában alig ismert Srí Lanka-i polgárháború fejleményeinek. A világ e félreeső része mintegy 25 évig a reménytelen etnikai válsággócok tipikus példájának tűnt. Az elmúlt hónapokban azonban olyan gyökeres fordulat állt be a polgárháború addigi menetébe, mely feltámasztotta a reményt a fegyveres harcok lezárására. A küzdelem kibillent a korábban oly jellemző holtpontról, és a kormányerők sikeres hadműveletek sorával felszámolták a lázadó Tamil Tigrisek területi hatalmát, melyet a szigetország északi részén építettek ki. A terroristabázisok semlegesítése azonban csak a konfliktus katonai fejezetének lezárulását ígéri. A tamil és szingaléz társadalomrész közötti ellenségeskedés felszámolása csak egy hosszabb és bonyolultabb folyamat lehet, melyhez a katonák elszántágánál és stratégiai bölcsességénél jóval többre van szükség. Jelen elemzés áttekinti a polgárháború legutóbbi fejleményeit, és számba veszi biztonságpolitikai következményeiket.

I. Három Eelam-háború

A Srí Lanka-i etnikai konfliktus az 1983. évi kirobbanása óta a szigetország legakutabb biztonságpolitikai problémája, mely az északi országrész tamil szakadárjainak kezdeti terroristatevékenységéből fokozatosan terebélyesedett a terrortaktika megőrzése mellett hagyományos eszközökkel is vívott kiterjedt gerillaháborúvá. A válság immár több mint 70 000 halálos áldozatot követelt,¹ az anyagi értékekben esett kár pedig ma még alig megbecsülhető. Mindennek ellenére a történetek alapvetően nem lépték át a nyugati társadalmak és politikai elitök ingerküszöbét. Mivel a polgárháború közvetlenül nem fenyegetett amerikai vagy európai érdekeltségeket, a krízist a legtöbben a szigetország belügyeként kezelték. Minden bizonnyal ennek is köszönhető, hogy korunk egyik leghosszabb ideje fennálló fegyveres konfliktusává válhatott.

A történetek kiindulópontja egy évtizedeken át tartó belpolitikai folyamat, melynek keretében a sziget lakosságának mintegy 74%-át kitevő szingalézek (szinhalák²) fokozatosan háttérbe szorították a 17%-ban képviselt tamil kisebbséget.³ A tamilok Srí Lanka északi területeit és keleti partvidékét lakják. Összefüggő településterületükön erős helyi többséget alkotnak, jelenlétük a szigeten pedig az i. e. 2. század közepe óta folyamatos.⁴ A szingaléz nacionalisták az ország egységét és kulturális arculatát veszélyeztető tényezőt látnak bennük. A többségi társadalom nemzeti ideológiája a szigetet egységes szingaléz „nemzetállamként” értelmezi, melyet az i. e. 6. században érkezett honfoglaló ősök biztosítottak utódaik számára.⁵ E nacionalista múltértelmezés a tamilokat idegen behatolókként határozta meg, hivatalos, kormányzati szintre pedig az 1956-ban hatalomra került, önmagát a belpolitikai erőterben eredetileg baloldalként azonosító Szabadságpárt emelte.⁶ A párt vezetője, Solomon R. D. Bandaranaike miniszterelnökségével kapott lendületet az a politika, mely törvények sorával igyekezett gyengíteni a tamilok társadalmi, gazdasági és politikai pozícióit. Kisebb megszakításokkal, de ez a kurzus lényegében a nyolcvanas évekig fennmaradt, katalizátorává válva az egyre növekvő etnikai feszültségnek. Minthogy a szingaléz társadalom jelentős csoportjai (buddhista papság, városi munkásrétegek stb.) támogatták a kirekesztő politikát, egyre több tamil számára lett vonzó a szakítás gondolata. A szingaléz törekvésekre a településterületükön megalakítandó, önálló Tamil Eelam (Tamil Ceylon) eszméje volt a válasz, melynek létrehozásáért az egyre romló belpolitikai hangulatban végül kirobbant a fegyveres felkelés.

¹ Army' enter last Tamil Tiger town. *The Colombo Times*, 28 February, 2009. <http://www.thecolombotimes.com>

² A szinhala kifejezés a szingaléz nyelv és etnikum megjelölésére is használatos. A magyar nyelvben a szingaléz terjedt el.

³ A 17% a legelterjedtebb becslés a tamilok lélekszámára vonatkozólag. A CIA-évkönyv 2001. évi adatokra hivatkozva csak mintegy 8,5%-ban határozza meg a magukat tamilnak vallók arányát. A tamil nyelvet beszélők aránya viszont itt is 18%. *CIA - The World Factbook*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ce.html> A szingalézek társadalmi arányát tekintve egybehangzóbbak az adatok.

⁴ Rawson, Philip: *Az indiai civilizáció*. Budapest, 1983, Helikon, 115. o.

⁵ A szinhala honfoglalásnak az i. sz. 6. században (tehát 1200 évvel később) íródott legendaszerű története, a *Mahávamsa*, napjainkig a nemzet eredetének és természetes jogainak egyik legnagyobb becsben tartott hivatkozási alapja. Olvasható: <http://mahavamsa.org/mahavamsa/>

⁶ De Silva, Chandra Richard: *Srí Lanka. A History*. New Delhi, 1989, Vikas, 249–256. o.; Walter Schwarz: *The Tamils of Sri Lanka. The Minority Rights Group Report*, No. 25, 1988, 6–7. o.

Srí Lankán a katonai folyamatok alapján hagyományosan négy szakaszra osztják a polgárháború eseménytörténetét.⁷

Az ún. *első Eelam-háború* az etnikai konfliktus nyitányának tekintett, több napig tartó tamillelens zavargásoktól számítható. Jellegzetessége a felek alapvető felkészületlensége volt. Az első tamil fegyveres csoportok ugyan már az 1970-es évek elején megalakultak, az összesen mintegy 38 kisebb-nagyobb frakció által képviselt szakadár mozgalom ekkor még túl atomizált volt ahhoz, hogy kisebb rajtaütéseknél és terrorakcióknál komolyabb műveleteket hajthasson végre. A legaktívabbak között már kezdetektől ott található az 1972-ben alakult Tamil Eelam Felszabadító Tigriseit (*Liberation Tigers of Tamil Eelam – LTTE*), akik közel-keleti minták alapján csakhamar az öngyilkos merényletek módszereit is elsajátították. A Fekete Tigrisek, az LTTE öngyilkos terroristái 1987 júliusában hajtották végre az első ilyen támadást.⁸

A másik oldalon a Srí Lanka-i hadsereg sem bizonyult felkészültebbnek. A több, objektív biztonság- és védelempolitikai tényező miatt kis méretű, és főként szárazföldi hadszíntéren szerény művelési képességekkel bíró szingaléz haderő eleinte nem bizonyult alkalmasnak arra, hogy felszámolja az ország tamilok lakta őserdei vidékein berendezkedő szakadár mozgalmat. A probléma megoldásához Kotte⁹ indiai segítséget kért, amit az is indokolt, hogy a Srí Lanka-i tamil szakadárak ezer szállal kötődtek az indiai tamilok politikai mozgalmaihoz, és jelentős támogatást is kaptak a kontinensről. Az együttműködés kereteit az 1987. július 29-i egyezmény jelölte ki.¹⁰ Ebben Radzsiv Gandhi indiai miniszterelnök és Junius Richard Jayawardene Srí Lanka-i elnök megállapodott egy indiai békefenntartó műveletről, melynek célja a tamil csoportok lefegyverzése és a béke helyreállítása lett volna az északi régióban. A nagyjából 60 000 fős állománnyal működő Indiai Békefenntartó Erők (*Indian Peace Keeping Forces – IPKF*) tevékenysége nyomán a szakadár mozgalmak túlnyomó része valóban megszűnt, az LTTE viszont – meglátva a lehetőséget a többiek leszerelésében – megtagadta a fegyverletételt, és az ellenállás mellett döntött. Velupillai Prabhakaran, a Tigrisek vezetője hajlandó volt befogadni a feloszlott szervezetek aktivistáit, és a harc folytatásának deklarálásával sikeresen biztosította mozgalmára a korábban több szervezet között megoszló erőforrások legnagyobb részét. Ezzel olyan erőt hozott létre, mely már többel próbálkozhatott, mint a korábbi szerényebb akciók. Ennek első felvonását az indiaiak elleni műveletek jelentették. Az IPKF nem volt kellőképpen felkészítve az őserdei gerillaharcra, emiatt a Tigrisek rajtaütései eredményesen destabilizálták a helyzetét. Miután az indiai katonák erőszakos túlkapásai miatt a lakosság is elfordult tőlük, Újdelhi 1990-ben véget vetett a missziónak. A háború első szakasza az indiai kivonulással zárult.

A *második Eelam-háború* az LTTE jelentős térnyerésével kezdődött, amit az indiaiak visszavonulása nyomán kialakult katonai vákuum is elősegített. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a terroristaszerve-

⁷ Ezekről lásd a Srí Lanka-i hadsereg hivatalos honlapját: <http://www.army.lk/operations.php>

⁸ Ramasubramanian, R.: Suicide Terrorism in Sri Lanka. *Institute of Peace and Conflict Studies Research Papers*, No. 5, August 2004, 4. o.

⁹ A szigetország kormányzati székhelye 1980-ban a közismert Colombo helyett Srí Jayawardenepura-Kotte lett.

¹⁰ Szövegét lásd *The Official Website of the Sri Lankan Governments Secretariat for Coordinating the Peace Progress (SLOPP)*. <http://www.peaceinsrilanka.org/peace2005/Insidepage/Agreements.asp>,

zet befolyása ekkor volt a legnagyobb. Még 1990-ben megszállták Jaffnát, a sziget északi térségének legjelentősebb települését is. A kikötőváros a történelmi időkben a Srí Lankára települt tamilok kormányzati központja volt, és ezt a szerepet szánták neki a megalakítandó Eelamon belül is. Az északi félszigeten elhelyezkedve a város szárazföldről rendkívül jól védhető, a sziget többi részével mindössze egy keskeny földszávvval, az ún. Elefánt-átkelővel, valamint a Jaffna-lagúnát átszelő vasúti és közúti átjáróval csatlakozik. Elvesztése óriási presztízsveszteség volt a kottei kormánynak, mely csak öt évvel később tudta kiköszörülni ezt a csorbát. A Jaffna visszafoglalására indított 1995-ös offenzíva jelentősen a második szakasz lezárulását. Az október 17-én indított, Riviresa fedőnevű hadművelet eredményeképpen december 2-re helyreállt a kormányerők ellenőrzése a város felett.

Az LTTE visszaszorulása azonban csak ideiglenesnek bizonyult. Ezekben az években alakult ki északon az a nagyjából 15 000 négyzetkilométeres, bizonytalan határvonalú terület, melyet az LTTE tartósan kivont a Srí Lanka-i kormány ellenőrzése alól. Ide volt sorolható Mullaitivu és Killinochi teljes körzete, Mannar, Batticaloa, Vavuniya jelentős területei, valamint Trincomalee és Ampara körzetének egy része is. A kezeire került vidéken a szervezet nemcsak támaszpontokat, hanem állami működést imitáló intézményeket is igyekezett kiépíteni. A pénzverés és a rádiókommunikáció megszervezése mellett központi bank és bíróság felállítása is megkezdődött. Az LTTE ekkorra már kinőtte a terrorista szervezet kereteit. Tagjai a gerilla-hadviselés és -taktikák területén is komoly jártasságra tettek szert. A fegyveres állományon belül a hagyományos haderőnemi struktúrát mintázó szervezeti elemek (flotta, légierő, hírszerzés) kiépítése is megtörtént. A vezetési hierarchiában a műveletekért és a legfelső döntéshozatalért felelős katonai szárny mellett egy alárendelt politikai szárnyat is elkülönítettek.¹¹ Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy az LTTE valódi, jól felszerelt hadsereggé vált volna, de szedett-vedett eszközei dacára műveleti képességei számottevő javulást mutattak.

A harmadik Eelam-háborút Jaffna visszavételétől a 2002. évi tűzszünetig számítják, ezen belül azonban fontos cezúrákat határozhatunk meg. 1997 és 2001 között a szingaléz hadvezetés számos kisebb-nagyobb művelet megindítására vállalkozott (Jayasikuru, Kihinira stb.), melyeknek közös vonása, hogy stratégiai céljaikhoz képest szerény eredménnyel zárultak. A szakadárak tevékenységének intenzitása, akcióképessége nemhogy csökkent volna, hanem érzékelhetően növekedett. A Tigrisek második nagy előretörésére 1999–2000-ben került sor, mikor egyre erősödő nyomást gyakoroltak az Elefánt-átkelőnél kiépített szingaléz hadállásokra. Ennek következtében 2000-re a helyzet kritikussá vált: úgy tűnt, Jaffna újra a tamil felkelők kezére kerülhet. A kormányerők gyenge felszereléssel és morállal, alapjában véve ellenséges lakossági környezetben működtek, ami részben magyarázza elégtelen teljesítményüket. A városba visszahúzódtak csapatok végül megtartották Jaffnát, azonban világhosszúvá vált, hogy a Srí Lanka-i fegyveres erők adott állapotukban nem tudják felszámolni a szakadár mozgalmat.

A második fordulat sem várta magára sokáig. Az Amerikában 2001. szeptember 11-én végrehajtott terrortámadások a szigetországban is éreztették hatásukat. A nemzetközi figyelem egyre inkább ráterelődött az LTTE terroristatevékenységére. A Tigriseknek ekkorra jelentős támogatói köre alakult ki a nyugati tamil diaszpórák körében. Ezek önkéntes vagy kevésbé önkéntes adományaiból, valamint legális vállalkozásaik nyereségéből komoly források álltak rendelkezésükre. E bevételek azonban a terrortámadások nyomán meghozott nyugati intézkedések következtében rohamos apadásnak indultak. Az indiai haditengerészet már 2000-ben lezárta a két országot elválasztó Palk-szoros. A Tigrisek e tengeri átjárón keresztül tartották a kapcsolatot Tamil Nadu-i támogatóikkal, akik zömmel fegyverekkel és egyéb hadfelszereléssel segítették őket. A külső kapcsolatok szűkülése nyomán fellépő ellátási nehézségek – bár hatásuk igazán csak évek múltán érződött – jelentősen csökkentették a Tigrisek akcióképességét. A kedvezőtlen fordulat Velupillai Prabhakarant is lépésre ösztönözte: 2002-ben jelezte, hogy kész tárgyalni a békéről. Az év februárjában a Kotte által felkért Norvégia mediációja és az észak-európai államok közreműködése mellett meg is kezdődtek a tűzszüneti és béketárgyalások a Srí Lanka-i kormány képviselői és az LTTE politikai szárny között.

II. A béke illúziója

A 2001. decemberi választásokon kormányra jutott egyesült nemzeti párti Ranil Vikramasinghe miniszterelnök kedvezően fogadta az LTTE vezérének gesztusát. Noha az új kormányfő és a felkelők titkos előkészítő tárgyalásainak köszönhetően már 2002. február 22-én megszületett a tűzszüneti megállapodás (*ceasefire agreement – CFA*),¹² hamar világhosszúvá vált: mindez nem jelenti azt, hogy a felek a

¹¹ Chalk, Peter: Liberation Tigers of Tamil Eelam's (LTTE) International Organization and Operations – A Preliminary Analysis. A *Canadian Security Intelligence Service publication, Commentary No. 77*, March 17, 2000, 2. o.

¹² Sri Lanka: The Failure of the Peace Process. International Crisis Group, *Asia Report, No. 124*, 28 November, 2006, 5. o. A megállapodás szövegét lásd például: Agreement on a ceasefire between the Government of the Democratic Socialist Republic

békére is készen állnának. A Tigrisek vezérkara és a Srí Lanka-i kormány békeelképzelései között ugyanis szinte áthidalhatatlan szakadék tátongott. Míg előbbi sikeres küzdelmének eredményeképpen a tamil területek elszakadásának és függetlenségének elismerését várta, az utóbbi szinte bármibe belemehetett – ezt kivéve. A stratégiai célok egymást kölcsönösen kizáró jellege (tamil függetlenség vs. Srí Lanka-i egységállam) mellett a felek értékalapú probléma-megközelítése is lehetetlenné tette a további közeledést. Az elemzők joggal mutattak rá arra, hogy a formális tűzszünet alatt – igaz, alacsony intenzitással – gyakorlatilag végig zajlott a polgárháború.¹³ A tűzszüneti egyezmény betartásának ellenőrzésére felállt a Srí Lanka-i Megfigyelő Misszió (*Sri Lankan Monitoring Mission – SLMM*), és 2002. szeptember 16-án megkezdődtek a béketárgyalások is. A felek – mint ahogy az várható volt – a legfontosabb területen, az északi országrész közállapotainak és politikai viszonyainak rendezéséről nem tudtak megállapodásra jutni. Mindez a reményteljes kezdetek után hamar elvezetett a kudarchoz. A tárgyalások végül 2003 tavaszán omlottak össze.

A 2004. december 26-án az egész tágabb térségben pusztító cunami Srí Lankát is súlyosan érintette. A mintegy 35 000 áldozat legnagyobb része a tamil vidékek lakója volt. A szökőár sok egyéb mellett megrongálta a Tigrisek mullaitivui bázisát is. A tragédia világszerte nagy nyilvánosságot kapott, és a nemzetközi figyelem kereszttüzeben alábbhagytak az összecsapások is. Az LTTE megkísérelte felhasználni az újjáépítési akciókat saját „intézményeinek” külső elismertetésére, a kottei kormány tiltakozása azonban keresztülhúzta a felkelők számítását. A szervezet egyre csökkenő erejét, melyet belső megosztottság is súlyosbított, nem lehetett legitimációs aktusokkal pótolni. A cunami okozta sokk – bár rámutatott a két etnikum békés egymás mellett élésének szükségességére – végül csak átmenetileg csökkentette a konfliktus intenzitását.

A 2005. év újabb fordulatot hozott annak a szingaléz politikai kurzusnak a hatalomra jutásával, mely a napjainkban záruló hadműveletekben látja a helyzet végső megoldását. November 19-én Mahinda Rajapakse korábbi miniszterelnök, a Szabadságpárt jelöltje ült az elnöki székbe. Az új államfő eleinte hitet tett a béketárgyalások folytatása mellett. A lehetséges eszközök sorában azonban jól érzékelhetően elődjénél nagyobb mértékben tartotta számon a katonai megoldást is. Ennek első jelei személyi változásokban, két hírhedt keményvonalas előtérbe kerülésében nyilvánultak meg. A védelmi miniszter posztját az elnök öccse, Gotabhaja Rajapakse, míg a vezérkari főnökét a Jaffnát biztosító szárazföldi erők parancsnoka, Sarath Fonseka altábornagy vehette át.¹⁴ Az új államfő üzenete kedvező fogadtatásra lelt az LTTE vezetői körében, akik 2006 februárjában el is küldték képviselőiket a tűzszüneti tárgyalások genovai fordulójára. A párbeszéd azonban igen feszült légkörben zajlott, egyrészt a Tigrisek megújult terrorhadjárata miatt, másrészt azért, mert nyilvánvalóvá vált, hogy a szingalézek álláspontjában sem várható komoly elmozdulás a három évvel korábbihoz képest. Igaz, az erőviszonyokban időközben bekövetkezett változás nem is kényszerítette őket erre. 2006 áprilisában az erőszak fokozódásával a békefolyamat újból összeomlott, és a kezdeményezés a katonai megoldást preferálók kezébe ment át. A fegyveres összecsapások folyamatosan növekvő intenzitása jelezte 2006 júliusától a *negyedik Eelam-háború* nyitányát, melynek lezárására a szingaléz hadsereg ezekben a napokban készül.

III. Fegyverek végjátéka? – A negyedik Eelam-háború

Az események 2007 szeptemberétől kezdve gyorsultak fel igazán, mikor Gotabhaja Rajapakse védelmi miniszter többször utalt rá, hogy a kormány szándéka az LTTE katonai megsemmisítése és Velupillai Prabhakaran likvidálása.¹⁵ 2008. január 2-án a Srí Lanka-i kormány hivatalosan is felfüggesztette a tűzszüneti megállapodást, és deklarálta a nyílt háborút.¹⁶ Döntésükről a rákövetkező napon a norvég kormányt is tájékoztatták. A Srí Lanka-i Megfigyelő Misszió szerepe ekkor már régóta csak a tűzszüneti egyezmény sorozatos és kölcsönös megsértésének megállapítására és a vétkesek teljesen hiábavaló megnevezésére korlátozódott.¹⁷ A fejlemények nem hagytak kétséget afelől, hogy Kotte ki akarja használni azt a stratégiai fölényt, melyet 2002 óta sikerült biztosítani a maga számára. Való igaz, hogy a hadsereg jó esélyekkel nézett a küzdelem elébe. Az erőviszonyok egyértelműen a javára módosultak, részben az elmúlt évek fejlesztései, részben az LTTE belső megosztottságból és utánpótlási nehézségekből adódó gyengülése miatt. Persze élőerő tekintetében a sokszoros fölény mindig

of Sri Lanka and the Liberation Tigers of Tamil Eelam, *BBC News*, 22 February, 2002.

http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/1836198.stm

¹³ Lásd egyebek mellett Kristine Höglund: *Violence and the Peace Process in Sri Lanka. Civil Wars*, Routledge, Vol. 7 (2005), No. 2, 156–170., 161. o.

¹⁴ Sri Lanka: The Failure of the Peace Process, International Crisis Group, *Asia Report*, No. 124, 28 November, 2006, 10. o.

¹⁵ Government's aim to weaken Tigers. *Daily News*, 28 November, 2007.

¹⁶ Sri Lanka's Return to War: Limiting the Damage. International Crisis Group, *Asia Report*, No. 146, 20 February, 2008, 1. o.

¹⁷ Manoharan, N.: Sri Lanka: Challenges Ahead. *Institute of Peace and Conflict Studies, IPCS Issue Brief*, No. 92, February 2009, 1. o.

is a kormány oldalán volt, a problémát az elégtelen taktikai megközelítések, a már említett gyenge morál, kiképzettség és felszerelés jelentették. Az utóbbi években azonban a szingaléz kormányerők indiai, pakisztáni és kínai segítséggel jelentős technikai fejlesztésen mentek át. Stratégiájuk homlokterében a légi uralom kialakítása és kihasználása, valamint a gerillákkal szemben sikerrel alkalmazható szárazföldi harcéljárások meghonosítása állt. Eközben a kormány eredményesen segítette elő az LTTE sorainak bomlását is. Állandóak voltak a súrlódások a Tigrisek szervezetén belül és az egyes tamil csoportok között egyaránt. A hatalmi ellentétek 2004 márciusában vezettek a leglátványosabb következményhez, mikor az LTTE keleti parancsnoka, Karuna ezredes szakított korábbi bajtársaival, és híveivel új frakciót hozott létre. A Srí Lanka-i kormányzat a megosztás lehetséges eszközeként azonosította Karuna környezetét, ezért hallgatólagosan megtűrte a tevékenységét.¹⁸ Az LTTE 2007 júliusára végül ki is szorult a keleti tengerpart tamil lakta vidékeiről, ami Jaffna 1995-ös visszafoglalása óta a szervezet legjelentősebb területvesztése volt. November 2-án a szingaléz légierő egy rajtaütés során megölte S. P. Tamilszelvánt, az LTTE politikai szárnyának vezetőjét.¹⁹ Noha utódját hamar kijelölték, a béketárgyalásokért felelős tamil vezető likvidálása világossá tette, hogy Kotte már nem tekintí partnernek a Tigriseket.

A szingaléz hadműveletek megindulásakor a szakadárok még mintegy 15 000 négyzetkilométert tartottak ellenőrzésük alatt, ami az ország összterületének csaknem egynegyedét jelentette, tevékenységük pedig ennél is nagyobb területre terjedt ki. Ez 2009 januárjának végére 300 négyzetkilométerre szűkült. Az előrenyomulás különösen az utóbbi hónapokban gyorsult fel. A hadműveletek fő terhé a mintegy 150 000 főt számláló szárazföldi erők 53., 55., 57., 58. és 59. hadosztálya viseli, melyek folyamatos harcérintkezésben vannak a tamil fegyveresekkel. A harcoló egységek a kiszolgáló alakulatokkal együtt az állomány mintegy egyharmadát teszik ki. A velük szemben álló tamil fegyveresek létszámát többnyire tízezer fő körülire becsülik.²⁰ A Tigrisek folyamatos stratégiai visszavonulása elvileg alkalmas lehetett volna a kormányerők kifárasztására és a hadműveletek elhúzására (ami különösen az ország gazdasági nehézségeinek tükrében fontos szempont), a kormánycsapatok elakadása azonban nem következett be.²¹ Január 2-án a kormányerők bevették a lázadók „fővárosnak” kinevezett művelési székhelyét, a Jaffnától 100 km-re, a lagúna túlsó partján fekvő Killinochit, valamint az Elefántátkelő déli bejáratát.²² Február 28-án elesett a Tigrisek kezén lévő utolsó jelentősebb település, Puthukkudiyiruppu is.²³ Március 12-re a szakadárok mindössze egy keskeny tengerparti sáv néhány halászfalujában tudták megvetni a lábukat, állásaik és a szingaléz hadsereg arcvonala közé azonban több tízezer polgári lakos szorult.²⁴ A hadműveletek során megsemmisült a szervezet repülőeszközeinek és hajóinak túlnyomó része is. A Vellamullivaikkal település körzetében rekedt tamil csapatok körüli ostromgyűrűt az óceán felől a szingaléz haditengerészet zárja be. A tengeri blokádot a Tigrisek eddig hasztalanul próbálták áttörni.²⁵

Április végére a háború a nyílt hadszíntéren lényegében eldőlt. Az LTTE gerillaegységeinek maradéki kilátástalan helyzetbe kerültek, vereségük csak idő kérdése. E kézirát lezárásakor a legsúlyosabb problémát és a látszólagos patthelyzetet a bent rekedt civilek okozzák, akiket a gerillák túszként használnak, megpróbálván egyezsége bírnival a kormányt. Noha a lázadók már felajánlották a fegyverszünetet, a kormány elutasította azt, elvárva az ellenség feltétel nélküli kapitulációját. Az összecsapások áldozatainak számáról még nem alkothatunk teljes képet, az április végi állapotra reflektáló ENSZ-jelentés legkevesebb 6432 civil halottról számol be,²⁶ a menekültek létszáma pedig százezres nagyságrendűre teszi. A harcoló felek egymásnak ellentmondó adatokat közölnek konkrét veszteségeikről.

IV. A következményekről

Bár a Srí Lanka-i sajtó az utóbbi hónapokban hangos a diadalt éltető cikkektől, sokak számára nyilvánvaló, hogy a löporfüst elültétét követően sem köszönt be a harmónia kora az indiai-óceáni szigeten. A történetek nyomán világos, hogy a tamilok minél szélesebb önrendelkezésért és helyi kultúrájuk megőrzéséért folyó küzdelme a Tigrisek útját járva aligha vezet eredményre. Ugyanakkor egyet kell értenünk a külföldi elemzők túlnyomó részével abban, hogy a remélt katonai győzelem közel sem oldja fel

¹⁸ *ICG Asia Report*, No. 124, 8–9. o.

¹⁹ Légitámadásban meghalt a Tamil Tigrisek vezére. *Index-MTI*, 2007. november 2. <http://szerk.index.hu/politika/kulhitek/332230>

²⁰ *ICG Asia Report*, No. 124, 22. o.

²¹ Manoharan, N.: Eelam War IV: Military Strategies of the LTTE. *Institute of Peace and Conflict Studies Articles*, 16 October, 2008. http://www.ipcs.org/article_details.php?articleNo=2707

²² The Tigers' last stand. *The Economist*, 8 January, 2009.

²³ Army enter last Tamil Tiger town. *The Colombo Times*, 28 February, 2009.

²⁴ A források különböző időszakokra ötvenezertől negyedmillió föig határozzák meg számukat. Lásd például: Ethan Cole: Christian aid groups committed to war victims in Sri Lanka. *The Colombo Times*, 6 May, 2009.

²⁵ Heavy fighting as LTTE area shrinks. *The Sunday Times*, 10 May, 2009.

²⁶ Pallister, David – Chamberlain, Gethin: Sri Lanka war toll near 6500, UN report says. *The Guardian*, 24 April, 2009.

a tamil kisebbség és a szingaléz többség között feszülő ellentétet,²⁷ melyek az elkövetkező időszakban akár még fokozódhatnak is. Az LTTE felett aratott győzelem ideológiai síkon ugyanis könnyen a szingaléz állameszme diadalaként értékelhető, ami a kisebbségekkel szembeni megalázó atrocitások szaporodásához vezethet. Ennek első jelei már ma is tapasztalhatók, nem is beszélve a Srí Lanka-i társadalom hagyományosan tamillelens csoportjainak aktivizálódásáról, melyek a kialakult helyzetben alkalmat látnak a szingaléz dominancia megerősítésére, egyebek mellett a Bandaranaike-korszak mintái alapján. A szinhala nacionalisták nemcsak a tamilok regionális jogait vitatják, hanem még azt is kétségbe vonják, hogy tamil egyáltalán „nemzet” lenne.²⁸ Az általuk képviselt és várhatóan új lendületet nyerő irányvonal alapján lehetetlen a kiegyezés a két nép között. A politikai megoldásnak azonban a katonai sikerek dacára sincs alternatívája.

Noha az LTTE igen súlyos csapást szenvedett, sőt május 21-én elismerte vereségét is, hiba volna azt feltételezni, hogy ezzel mindörökké vége a tamil fegyveres tevékenységnek Srí Lankán. A terrorcselekmények és az „alvó” terroristasejtek mindig is fontos részei voltak a szakadárak fegyvertárának. Nem zárható ki, hogy továbbra is a terrorizmus eszközárával operálva a jövőben ezek okozzák majd a legnagyobb belbiztonsági problémát az országban. A Tamil Eelam Felszabadító Tigrisei mellett ugyanakkor több függetlenségpárti, vagy széles autonómiában gondolkodó csoportosulás létezik, melyek ébren tartják a tamil nemzeti törekvéseket, amivel a megegyezés kényszerét erősítik. Jelen pillanatban természetesen még az is erősen bizonytalan, hogy mi lesz a sorsa az LTTE vezetőinek, és nyitva maradt a mozgalom utóéletének kérdése is. Fennáll a veszélye annak, hogy a katonai gyűrűn átcsúszó harcosok egy része megkísérel a szomszédos országokba húzódni, hogy onnan szervezze meg a további küzdelmet. Ez főként India számára jelent kiemelt kockázatot a Tigriseknek a Tamil Nadu-i szeparatista mozgalommal való évtizedes összefonódása miatt.

Az északi országrészt ugyanakkor tönkretette a folyamatos háború. A gazdasági és közösségi élet újjászervezése, a polgári infrastruktúra helyreállítása, az aknamentesítés feladatai óriási pénzüsszegeket igényelnek, melyeket Kotte nyugati felajánlásokból, donorkonferenciákon kíván előteremteni. Noha a térség (különösen Jaffna) ellátása az utóbbi időben javult, az újjáépítés még a legoptimálisabb biztonsági helyzetben is várhatóan igen sokáig terheli majd a kis dél-ázsiai országot. Az anyagi viszonyok és életkörülmények javítása mégis sokkal megoldhatóbbnak tűnik, mint a társadalom „újjáépítése”, egy politikai közösséggé szervezése. A tamilkérdés minden bizonnyal az elkövetkező időszakokban is a Srí Lanka-i állam jövőjét meghatározó legfontosabb problémakör lesz.

A sikeres hadműveletek ritkán emlegetett politikai következménye a hadsereg tekintélyének és politikai mozgásterének növekedése, különösen a „felszabadított” területek ügyeivel összefüggésben. Srí Lankára ez korábban nem volt oly mértékben jellemző, mint Pakisztánra vagy Mianmarra. Ez – noha a permanens hadiállapot természetes következményének is tekinthető – távlatilag fenyegetheti az ország belpolitikai stabilitását. Hasonló jelenségre Dél-Ázsiában több ízben is akadt példa.

Végezetül nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a polgárháborús szembenállás csak az egyik – bár legpusztítóbb – megnyilvánulása volt a szigeten tapasztalható etnikai ellentéteknek. A lakosság harmadik nagy kulturális csoportját jelentő muszlimok (mórok) az elmúlt huszonhat évben a két ellentétes tábor közé rekedve éltek. Az egykori bevándorolt arab kereskedőknek²⁹ a társadalom mintegy 7%-át kitevő kései leszármazottait mindkét fél gyanakvással szemléli. A zömmel a tengerparti városokban élő muszlimok félelmei ma leginkább a szingaléz kultúra és a buddhista vallás (akár erőszakos) terjesztésének veszélyéhez köthetők. A mórok korábban az LTTE által uralt területeken is nemkívánatos elemeknek számítottak, az északi országrészben ma mégis azonosak az érdekeik a tamilokkal a szingaléz bevándorlás korlátozását illetően. Mindez természetesen nem fedi el a két etnikum közötti jelentős kulturális különbségeket, és nem jelent automatikusan szövetséget közöttük, de mindenképpen jelzi az ország összetett társadalmi problémáit, melyekre még a várható győzelem sem nyújt megoldást. Félő, hogy a szigetországban növekedni fog az erőpolitikába vetett hit, amely igen kedvezőtlen légkört teremt a társadalom egységének újraalapozásához.

²⁷ E nézetet az Európai Parlamentnek a tárgyban kelt állásfoglalása is sajátjává tette. Lásd *Az Európai Parlament 2009. február 5-i állásfoglalása Srí Lankáról*, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0054+0+DOC+XML+V0//HU>

²⁸ Bővebben lásd Sri Lanka: Sinhala Nationalism and the Elusive Southern Consensus. International Crisis Group, *Asia Report No. 141*, 7 November, 2007, 15–18. o.

²⁹ A muszlimok jelenléte a szigeten a 8. század óta követhető nyomon.